

Atlas over danske saltvandsfisk

Akarnanisk blankesten

Pagellus acarne (Risso, 1827)

Af Henrik Carl

Akarnanisk blankesten på 17,5 cm fra Sicilien, juli 2015. © Peter Rask Møller.

Projektet er finansieret af Aage V. Jensen Naturfond

AAGE V. JENSENS FONDE

Alle rettigheder forbeholdes. Det er tilladt at gengive korte stykker af teksten med tydelig kildehenvisning. Teksten bedes citeret således: Carl, H. 2019. Akarnanisk blankesten. I: Carl, H. & Møller, P.R. (red.). Atlas over danske saltvandsfisk. Statens Naturhistoriske Museum. Online-udgivelse, december 2019.

STATENS NATURHISTORISKE MUSEUM
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Systematik og navngivning

Den akarnaniske blankesten blev oprindeligt beskrevet som *Pagrus acarne* Risso, 1827. Senere blev den flyttet til slægten *Pagellus* Valenciennes, 1830. Gennem tiden er ca. 20 arter blevet regnet til slægten, men på nuværende tidspunkt medregnes kun seks arter (Froese & Pauly 2019). Heraf kendes de tre fra danske farvande. Foruden akarnanisk blankesten drejer det sig om rød blankesten (*P. erythrinus*) og spidstandet blankesten (*P. bogaraveo*).

Det officielle danske navn er akarnanisk blankesten (Muus 1970; Nielsen 1988), og da arten kun kendes fra to fangster i Danmark, findes der ingen danske lokalnavne. Adskillige forfattere har i de senere år brugt stavemåden akarnaisk blankesten, men dette skyldes en fejl i bogen ”Havfisk og Fiskeri” (Muus & Nielsen 1998), som er blevet gentaget. Navnet kommer af det græske område Akarnanien, der ligger ved Adriaterhavet, hvilket også har givet ophav til det latinske artsnavn. Det danske navn blankesten er brugt om havruder helt tilbage i 1700-tallet (Brünnich 1771). Slægtsnavnet *Pagellus* er en latinisering af navnet ”pagel”, der brugtes om arten i den franske middelhavsprovins Languedoc (Kullander & Delling 2012).

Udseende og kendetegn

Kroppen er torpedoformet og lettere sammentrykt. Hovedet er stort, og munden er forholdsvis lille. Dens bagkant når kun tilbage til omkring øjets forkant. Tænderne sidder i adskillige rækker i hver kæbe. Forrest i kæberne sidder mange, spidse tænder – de største i forreste række. I den bageste halvdel af kæberne sidder to rækker af afrundede knusetænder. Øjnene er store, diameteren er omtrent som snudelængden eller lidt mindre. Kroppen og det meste af hovedet er dækket af forholdsvis små, men kraftige skæl. Langs sidelinjen, som er fuldstændig og løber i en svag bue, er der 65-72 skæl (Bauchot & Hureau 1986).

Der er én rygfinne, der er delt i en pigstrålet del forrest og en blødstrålet del bagest. Antallet af pigstråler er 7-8, mens der er 10-12 blødstråler. Gatfinnen består af tre pigstråler efterfulgt af 9-11 blødstråler (Dragicevic et al. 2012). Brystfinnerne er spidse og består af 14-17 blødstråler. De er forholdsvis lange og når omtrent tilbage til en lodret linje gennem gattet. Bugfinnerne består af en pigstråle og 5 blødstråler. Halefinnen er tydeligt kløftet.

Fiskene er sølvskinnende med et rosa eller rødt skær, mørkest på ryggen og hovedet (specielt området mellem øjnene). Bugen er sølvhvid. Ved basis af brystfinnerne findes øverst en karakteristisk mørk plet. Sidelinjen er mørk. Rygfinnen og halefinnen er rødlig, mens de øvrige finner er eller mere eller mindre gennemsigtige. Bugfinnerne kan også være hvidlige, og gatfinnen kan have en hvidblå kant. De parrede finner kan have mørke kanter. Mundhulen er guldfarvet eller orangerød.

Normalt bliver fiskene op til ca. 30 cm, og maksimallængden angives i de fleste kilder til 36 cm. Bauchot & Hureau (1986), skriver, at der er tale om standardlængden (uden halefinne), så maksimallængden er formentlig omkring 40 cm. De to eksemplarer, der er rapporteret fra Danmark målte henholdsvis 20 cm og 25,3 cm. Den internationale lystfiskerrekord (IGFA) vejede 600 g og blev fanget ved Anglet i Frankrig den 6. juni 2001.

Forvekslingsmuligheder

Den akarnaniske blankesten kan kendes fra de fleste andre danske havruder på, at kroppen er uden striber, men med en tydelig mørk plet øverst ved basis af brystfinnen. Fra okseøjefisk og sribet havrude, der også har mørke pletter ved roden af brystfinnerne (men har henholdsvis ca. 5 og 10 gyldne længdestriber) kendes den bl.a. på, at dens brystfinner når omtrent tilbage til en lodret linje gennem gattet, mens de er betydeligt kortere hos okseøjefisken. Desuden er der store forskelle i antallet af finnestråler og tandsæt.

Af de havruder, der er truffet i Danmark, ligner den akarnaniske blankesten mest rød blankesten, spidstandet blankesten og marokkansk havrude. Fra den førstnævnte kendes den på, at denne mangler plet ved brystfinnen, har en snude, der er omtrent dobbelt så lang som øjets diameter og endelig ender dens brystfinner et stykke bag en lodret linje gennem gattet. Spidstandet blankesten kendes på en stor mørk plet et stykke over brystfinnens rod. Dens øjne er desuden større end snudens diameter, og dens brystfinner når ikke tilbage til en lodret linje gennem gattet. Endelig kendes den marokkanske havrude bl.a. på, at dens krop er højere og at den kun har 46-51 skæl langs sidelinjen, hvor akarnanisk blankesten har 65-71. Den marokkanske havrude har også nogle karakteristiske hugtænder forrest i både over- og underkæbe.

Fra læbefiskene, der minder lidt om havruder, kendes havruderne bl.a. på, at de har kløftet halefinne, mens læbefiskene har afrundet halefinne. Der er dog ingen af vore læbefisk, der har farver der tilnærmelsesvis minder om akarnanisk blankesten.

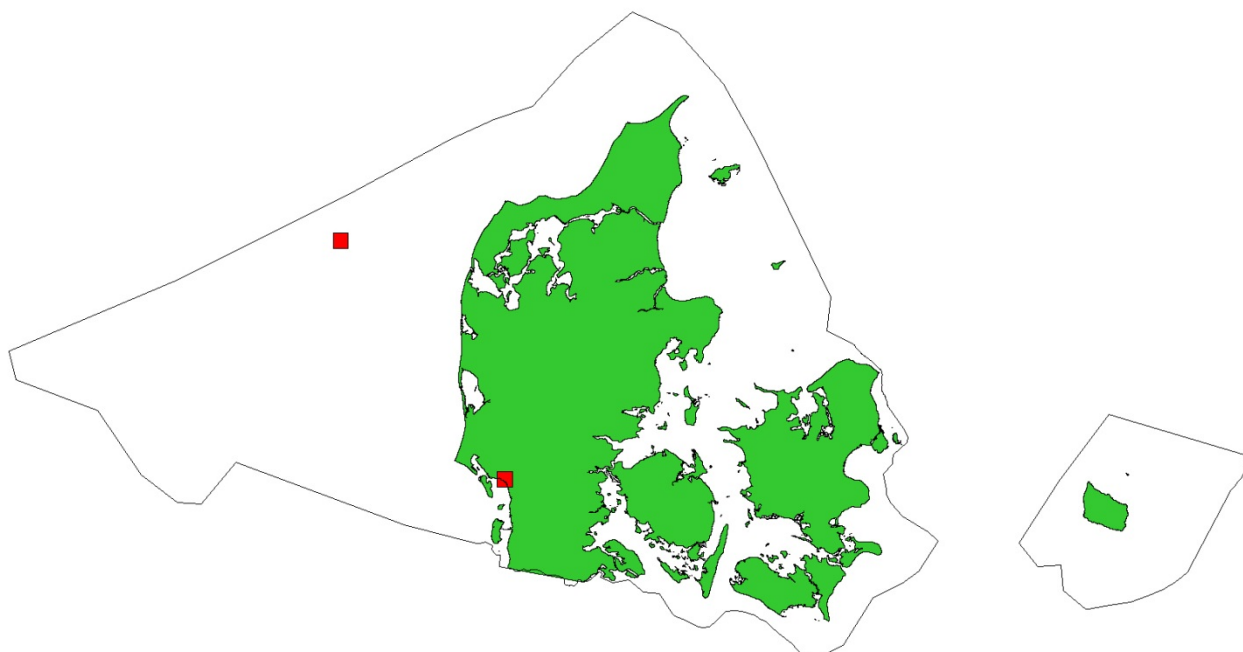
Udbredelse

Generel udbredelse

Den akarnaniske blankesten findes i hele Middelhavet, hvor den er mest talrig i den vestlige del, og den findes ikke i Sortehavet. I Østatlanten findes den fra Senegal til Biscayen inklusiv Madeira, De Kanariske Øer, Azorerne og De Kapverdiske Øer (Bauchot & Hureau 1986; Morato et al. 2001). Nord for Biscayen er den sjælden, og i de skandinaviske farvande er den kun truffet enkelte gange (som sensommergæst). Foruden de danske fangster er den kendt fra en enkelt fangst fra svensk Skagerrak sydvest for Väderöarna den 27. september 1966 (Curry-Lindahl 1985).

Udbredelse i Danmark

Den akarnaniske blankesten er en yderst sjælden gæst i vore farvande, og den kendes kun fra to fangster. Den første blev gjort den 11. september 1961, da en fisk på 25,3 cm blev fanget 90 km vestnordvest for Thyborøn og indbragt til Göteborg, hvor den er gemt på Naturhistorisk Museum (Mathiasson 1963). Den anden fangst skete i august 1987, da et 20 cm langt eksemplar blev taget i en ruse ud for Tjæreborg i Sønderjylland (Nielsen 1988). Det sidstnævnte eksemplar blev ikke gemt, og der findes ingen fotos.

Figur 1. Udbredelse af akarnanisk blankesten i danske farvande.

Kortlægning

Begge de danske eksemplarer er fanget tilfældigt under redskabsfiskeri, og det er mest sandsynligt, at også fremtidige fangster vil ske i forbindelse med denne type fiskeri, så en overvågning af artens udbredelse i vore farvande forudsætter et tæt samarbejde med fiskerierhvervet.

Biologi

Levesteder og levevis

Arten lever kystnært fra strandkanten og ned til 500 meters dybde – dybere i Atlanten end i Middelhavet (Bauchot & Hureau 1986). De voksne er mest talrige på dybder fra 40-100 meter, mens ynglen er mere almindelig på lavt vand. Fiskene lever over alle typer af bund, men de foretrækker sandbund og områder med silt eller mudder. Ynglen findes ofte i områder med planter som fx neptungræs (*Posidonia oceanica*). Fiskene lever oftest i større eller mindre stimer, men kan også træffes enkeltvis.

Fødevalg

Fiskene er altædende, men tager primært animalsk føde som hvirvelløse bunddyr og småfisk. I en undersøgelse ved Messina i Middelhavet var krebsdyr og fisk de vigtigste fødeemner (Andaloro 1983), og i en undersøgelse fra Azorerne havde de akarnaniske blankesten primært ædt fisk som prikfisk, havgalt og sneppefisk (Morato et al. 2001). I en undersøgelse af 536 eksemplarer fra Tunis var krebsdyr, bløddyr og pighude de vigtigste fødeemner, mens fiskene her slet ikke havde ædt fisk. Undersøgelsen viste også, at de voksne havde et mere bredt fødevalg end de unge (Fehri-Bedoui et al. 2009). Fiskene tager mest føde til sig om dagen og om aftenen (Domanevskaya & Patokina 1984).

Reproduktion og livscyklus

Fiskene bliver kønsmodne ved en alder på 1-2 år (Bauchot & Hureau 1986). Ved Portugal bliver hannerne kønsmodne ved en størrelse på ca. 20 cm, mens hunnerne er ca. 21 cm (Santos et al. 1995), men andre steder i udbredelsesområdet sker det ved lidt mindre størrelse. Fiskene er såkaldt protandriske hermafroditter, hvilket betyder, at de kønsmodnes som hanner og senere skifter køn og bliver til hunner. Kønskiftet sker ved en alder på 2-8 år (oftest 3-7 år) og en størrelse på 17-29 cm.

Gydetiden varierer meget fra sted til sted. Ved Messina i den centrale del af Middelhavet yngler fiskene fra juni til september (Andaloro 1983), og i den østlige del af Middelhavet yngler de om efteråret. Santos et al. (1995) fandt, at fiskene ved Portugal yngede fra maj til august, og ved det sydlige Spanien finder man gydemodne hanner hele året, men gydningen foregår primært forår og forsommer (Velasco et al. 2011). Endelig fandt Pajuelo & Lorenzo (2000), at fiskene ved De Canariske Øer yngede fra oktober til marts med størst aktivitet i december og januar.

Antallet af æg angives også meget forskelligt i forskellige dele af udbredelsesområdet. Lotfi et al. (2013) fandt et antal på ca. 20.000-50.000 hos hunner på 17-26 cm ved Algeriet i den vestlige del af Middelhavet, mens hunner på 21-31 cm fra Atlanterhavet i en undersøgelse havde 85.000-536.000 stk. (Le-Trong & Kowpowski 1972). Hos større hunner kan antallet være op til 780.000 stk. (Kullander & Dellling 2012). Både æg og larver er pelagiske.

Fiskene kan som mange andre havruder blive forholdsvis gamle. I en undersøgelse fra Portugal fandt man ved at kombinere aldersbestemmelser ud fra skæl og øresten, at de ældste eksemplarer (36 cm) var 16-18 år gamle (Abecasis et al. 2008). I andre lignende undersøgelser har man kun fundet fisk op til 10-12 år.

Vækst og økologi

Væksten er som hos de fleste fisk hurtigst de første år og aftager herefter gradvis. To år gamle er fiskene 15-20 cm, og efter yderligere to år 20-25 cm. Herefter bliver væksten meget langsom, og de ældste fisk vokser næsten ikke (Abecasis et al. 2008).

Artens økologiske rolle er som flere andre aspekter af dens biologi ikke grundigt undersøgt. I kraft af sin talrigdom må arten dog spille en væsentlig rolle for økosystemet. Et par studier har undersøgt fødekongkurrencen med de nærtbeslægtede arter rød blankesten og spidstandet blankesten. I den vestlige del af Middelhavet fandt man, at fødeoverlappet med den røde blankesten var mindre end ventet, for selvom fiskene fandtes samme steder, åd de forskellige byttedyr. Mens den røde blankesten åd de bunddyr, der opholdt sig direkte på bunden, tog de akarnaniske blankesten primært de dyr, der svømmede lige over bunden (Fanelli et al. 2011). En undersøgelse fra Azorerne viste, at overlappet i fødeemnerne var større med den spidstandede blankesten, men de to arter minimerede konkurrencen ved at opholde sig på forskellige habitater. De spidstandede blankesten blev således primært fundet på dybder fra 100-400 m, mens de akarnaniske blankesten sjældent blev fundet på mere end 100 meters dybde (Morato et al. 2001).

Forvaltning, trusler og status

Arten er talrig mange steder i udbredelsesområdet, men flere steder har man set tegn på, at bestandene er overfiskede, da landingerne er faldet markant (Velasco et al. 2011). I Middelhavet regnes arten dog ikke som truet (Abdul Malak et al. 2011), og den regnes også som Livskraftig (LC) i den internationale rødliste fra IUCN (Russell et al. 2014). I nogle lande (men ikke alle) er der indført mindstemål. I Portugal er mindstemålet fx 18 cm (Santos et al. 1995), mens andre lande har indført mindstemål på 12 og 17 cm (Velasco et al. 2011). Pajuelo & Lorenzo (2000) skriver, at sådanne mindstemål er uden reel værdi, da fisk på denne størrelse ikke har nået reproducere sig. Der er derfor brug for yderligere restriktioner på fiskeriet, hvis man vil sikre en bæredygtig udnyttelse.

Menneskets udnyttelse

Den akarnaniske blankesten er som de øvrige *Pagellus*-arter en god spisefisk, og lokalt (fx ved Algarve, Azorerne og De Canariske Øer) er den en vigtig kommerciel art. Den samlede erhvervsmæssige fangst i perioden 2003-2012 svingede årligt mellem 859 og 2.543 ton, hvoraf Portugal stod for den største andel (FAO 2014). De reelle fangsttal er dog formentlig noget højere, for i kategorien *Pagellus* spp. angives i samme periode årlige landinger på 3.790-15.791 ton. Arten fanges også af lystfiskere i bl.a. Sydeuropa, men den opfattes pga. sin lille størrelse normalt ikke som en vigtig sportsfisk.

Referencer

Abdul Malak, D., Livingstone, S.R., Pollard, D., Polidoro, B.A., Cuttelod, A., Bariche, M., Bilecenoglu, M., Carpenter, K.E., Collette B.B., Francour, P., Goren, M., Kara, M.H., Massuti, E., Papaconstantinou, C. & Tunesi, L. 2011. Overview of the conservation status of the marine fishes of the Mediterranean Sea. Gland, Switzerland and Malaga, Spain: IUCN.

Abecasis, D., Bentes, L., Coelho, R., Correia, C., Lino, P.G., Monteiro, P., Goncalves, J.M.S., Ribeiro, J. & Erzini, K. 2008. Ageing seabreams: A comparative study between scales and otoliths. Fisheries Research 89(1): 37-48.

Andaloro, F. 1983. About the catch, the diet, the reproduction, the size frequency and distribution of *Pagellus acarne* (Risso 1826) in the Straits of Messina area. Rapports et Proces-Verbaux des Reunions CIESM. 28(5): 35-37.

- Bauchot, M.-L. & Hureau, J.-C. 1986. Sparidae. P. 883-907 in: Whitehead, P.J.P, Bauchot, M.-L., Hureau, J.-C., Nielsen, J. & Tortonese, E. (eds.). Fishes of the North-eastern Atlantic and the Mediterranean, volume II. Unesco.
- Brünnich, M.T. 1771. Zoologiæ fundamenta prælectionibus academicis accommodata. Hafnia et Lipsiæ.
- Curry-Lindahl, K. 1985. Våra fiskar. Havs- och sötvattensfiskar i Norden och övriga Europa. P.A. Norstedt & Söners Förlag.
- Domanevskaya, M.V. & Patokina, F.A. 1984. Feeding of the large-eyed dogtooth *Dentex macrophthalmus* (Bloch) and bronze bream *Pagellus acarne* (Risso) (Sparidae) from the Central East Atlantic. Journal of Ichthyology 24(5): 767-772.
- Dragicevic, B. Dulcic, J. & Gregicevic, R. 2012. Biometric properties of axillary sea bream, *Pagellus acarne* (Osteichthyes: Sparidae), from the Eastern Adriatic Sea. Annales Series Historia Naturalis 22(1): 71-76.
- Fanelli, E., Badalamenti, F., D'Anna, G., Pipitone, C., Riginella, E. & Azzurro, E. 2011. Food partitioning and diet temporal variation in two coexisting sparids, *Pagellus erythrinus* and *Pagellus acarne*. Journal of Fish Biology 78(3): 869-900.
- FAO 2014. FAO yearbook 2012. Fishery and Aquaculture Statistics. Food and Agriculture Organisation of the United Nations.
- Fehri-Bedoui, R., Mokrani, E., Hassine, O.K.B. 2009. Feeding habits of *Pagellus acarne* (Sparidae) in the Gulf of Tunis, central Mediterranean. Scientia Marina 73(4): 667-678.
- Froese, R. & Pauly, D. (eds.) 2019. FishBase. World Wide Web electronic publication. www.fishbase.org.
- Kullander, S.O. & Delling, B. 2012. Ryggsträngsdjur: Strålfeniga fiskar, Chordata: Actinopterygii. Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. ArtDatabanken, Sveriges lantbruksuniversitet.
- Le Trong, P. & Kompowsky, A. 1972. The bronze bream *Pagellus acarne* from North West African region. Acta Ichthyologica Et Piscatoria 2(1): 3-18.
- Lotfi, B.T., Salim, M., Ahmed, B.T. & Zitouni, B. 2013. On the fecundity of the seabream, *Pagellus acarne* (Risso, 1827) of the Western Mediterranean Sea, Algerian coasts. Thalassas 29(2): 9-13.
- Mathiasson, S. 1963. Några mindre vanlige fiskfynd från Nordsjön (*Brama raschi*, *Pagellus acarne*, *Lepidopus caudatus*). Flora och Fauna 1: 25-29.
- Morato, T., Sola, E., Gros, M.P. & Menezes, G. 2001. Feeding habits of two congener species of seabreams, *Pagellus bogaraveo* and *Pagellus acarne*, off the Azores (Northeastern Atlantic) during spring of 1996 and 1997. Bulletin of Marine Science 69(3): 1073-1087.
- Muus, B.J. 1970. Fisk I+II. I: Hvass, H. (red.). Danmarks Dyreverden Bind 4+5. Rosenkilde og Bagger.
- Muus, B.J. & Nielsen, J.G. 1998. Havfisk og fiskeri. Gads Forlag.

Nielsen, J.G. 1988. Nye fisk for Danmark (1962-1987). Flora og Fauna 94(1): 25-28.

Pajuelo, J.G. & Lorenzo, J.M. 2000. Reproduction, age, growth and mortality of axillary seabream, *Pagellus acarne* (Sparidae), from the Canarian archipelago. Journal of Applied Ichthyology 16(2): 41-47.

Russell, B., Carpenter, K.E. & Pollard, D. 2014. *Pagellus acarne*. The IUCN Red List of Threatened Species 2014: e.T170229A1297432.

Santos, M.N., Monteiro, C.C. & Erzini, K. 1995. Aspects of the biology and gillnet selectivity of the axillary seabream (*Pagellus acarne*, Risso) and common pandora (*Pagellus erythrinus*, Linnaeus) from the Algarve (south Portugal). Fisheries Research 23: 223-236.

Velasco, E.M., Jimenez-Tenorio, N., Del Arbol, J., Bruzon, M.A., Baro, J. & Sobrino, I. 2011. Age, growth and reproduction of the axillary seabream, *Pagellus acarne*, in the Atlantic and Mediterranean waters off southern Spain. Journal of the Marine Biological Association of the United Kingdom 91(6): 1243-1253.